

Kutasy Mercédesz
Kállai Ernő művészettörténeti és műkritikusi ösztöndíj (2017)
Év végi beszámoló

KÖZTES TEREK – HATÁRÁTLÉPÉSEK 2

Kállai Ernő művészettörténeti és műkritikusi ösztöndíjam második évében a *Köztes terek – határátlépések* munkacímű tanulmánykötetem további négy fejezetének megírására vállalkoztam.

2017. áprilisában került sor a Nemzeti Közszerológiai Egyetemen a *Hungary and Latin-America – Cultural Ties* című nemzetközi konferenciára, ahol *El marco de/en las relaciones húngaro-latinoamericanas: el movimiento MADI* címmel tartottam konferenciaelőadást. Tanulmányomban a képkeret szerepét és változásait vizsgáltam a reneszánsz *quadró*tól a XX. századig, elsősorban magyar és latin-amerikai (valamint megkerülhetetlen orosz) példákon keresztül. A fejezetet négy részre osztottam: *Az ablak és a függöny* című részben olyan műveket veszek szemügyre, amelyek Parrhasiosz festett függönyéhez hasonlóan a valóság—illúzióteremtés kérdéseire reflektálnak. Ebben a részben szó esik a hiperrealizmusról, Raphaëlle Peale *Venus Rising from the Sea – A Deception (After the Bath)* című festményéről, az *ars* és/vagy a *techné* hangsúlyossá válásának következményeiről, következésképp a *trompe l’oeil*-ről (Benozzo Gozzoli, Giuseppe Arcimboldo stb.), valamint a hiány különböző alakzatairól. Utóbbi kérdés ebben a fejezetben csak listaszerűen kerül elő, de némiképp előlegzi tervezett harmadik fejezetemet (*A műalkotás a lét és a nemlét határán*). A *Fehéren-feketén* című alfejezetben azt vizsgálom, hogy a monokróm alkotások miképp viszonyulnak a (műfaji vagy épp kompozíciós) keretekhez, Tót Endre, Laurence Sterne, Rodcsenko és Malevics példáin keresztül. *Az ablak formája* című rész a geometria és a mimézis kapcsolatát tárgyalja, míg a *Háttal az ablaknak* című rész a mimetikus témáról való lemondás és a referenciától teljesen független művészet lehetőségére vagy épp lehetetlenségére keres példákat. A tanulmánykötetbe szánt szöveget magyar nyelven írtam meg, a konferencia aktáihoz azonban elkészült a spanyol nyelvű változat is, melyet elfogadtak, és kiadását 2018-ra tervezik.

A munka ütemezése során a tervezett negyedik rész (*Az akciótól az enyészetig*) előrébb került, mivel lehetőséget kaptam, hogy a *Lejana* című irodalomtudományi lap

őszi, tematikus számában (*El fenómeno de la hibridez en la narrativa breve moderna*) publikálják. Spanyolul elkészült tanulmányom a chilei Raúl Zurita első, *Purgatorio* című kötetének címlapján reprodukált önarcképét (a művész megégetett arcának fotóját) veti egybe a kubai Virgilio Piñera ugyancsak első kötetének (*Cuentos fríos*) tervezett címlapjával, ahol a szerző saját meztelen fényképét (vagy ennek hiányában röntgenképét) szeretne volna látni. A sebzettség, stigma hangsúlyozása mellett a műalkotás határainak kiterjesztéséről is szó esik (test—fotódokumentáció—akció—fikció—a művészi ego kiterjesztése). A tanulmány a *Lejana* című online hispanisztikai folyóirat 2017. őszi számában jelent meg.

A *Múzeum mint keret* munkacímű fejezetemben négy Latin-Amerikában keletkezett szöveget (Borges „Az Alef”-jét, Macedonio Fernández *Museo de la Novela de la Eterna* című regényét, valamint Hernán Cortés V. Károly császárhoz írott levelét és Kolumbusz Kristóf útinaplóját) elemeztem. Írásom kiindulópontja Wolfgang Ernst állítása, mely szerint a múzeum hosszú ideig nem hely volt, hanem szöveg, e négy mű pedig a valóság múzeumává transzponálásának izgalmas példája. Míg „Az Alef”-ben a múzeum számos fajtája megtalálható (szentimentális képtár, a teljességet magában foglaló, szédítő mindenség, illetve konceptuális, a valóságban nem létező/elrejtett múzeum), addig Hernán Cortés „múzeuma” Borges második gyűjteményének (az Alefnek) a módszereit idézi. Kolumbusz gyűjteménye ezzel szemben korábról ismert panelekkel dolgozik, középkori források mentén idézi föl az újfajta valóságot, a latin-amerikai táj pedig leírása nyomán idilli reneszánsz festménnyé változik, amelyben „számtalan, egészen kicsi madár édesen dalolgat.” Macedonio Fernández előszavakból és fejezetkezdeményekből álló regénykísérlete a tökéletes, nyitott mű, afféle fordított *readymade*: az utolsó előszóban a szerző följajánlja a jövődöbéli, ismeretlen olvasónak, hogy ha akarja, fejezze be vagy alakítsa bátran a művet, amelyet azonban az, mire az olvasásban idáig elér, már Macedonio Fernández műveként ismer. A mű metaleptikus természete okán tükrökkel teli múzeumává válik, lebontja a realizmus panoptikus regényszerkezetét, és úgy állít emléket Eternának, a halott szerelmesnek, hogy közben, mintegy mellesleg, eltörli a halált.

Ugyancsak a múzeumi témához kapcsolódik az argentin Marta Minujín kasseli bemutatkozásáról, valamint a társadalmi aktualitású installációk megisméltésének lehetőségeiről írott cikkem.

A műalkotás a lét és a nemlét határán című fejezetem vázlataiban elkészült, a szöveget december folyamán véglegesítem.

Összességében úgy látom, hogy a tervezett kötetem főbb irányait kijelöltem, bár az egyes fejezetek az időközben felmerült ötletekkel még bővíthetők. Így fontosnak tartom az elméleti rész pontosabb kidolgozását, valamint néhány további példa, rövidebb elemzés megírását. Az eddigi szövegek írása során a *semmi* megjelenítésének kérdése egyre hangsúlyosabbá vált, ám elképzelhető, hogy ez majd egy következő kötet témája lesz.

Szeretném végül ismét megköszönni a tisztelt kuratóriumnak, hogy a Kállai Ernő művészettörténeti és műkritikusi ösztöndíj keretében tovább tanulmányozhattam a keretjelenségek témáját, valamint, hogy a tervezett szövegek megírásához zavartalan munkakörülményeket biztosítottak.

A 2017. évben eddig elkészült munkáim:

- Valóság és illúzió határán: a keret a képzőművészetben és az irodalomban
- En los límites de la realidad y la ilusión: el marco en las artes plásticas y en la literatura (az előző szöveg spanyol változata, kiadása előkészületben)
- Ismétlés, ritmus, sorozat. Marta Minujín munkái a 2017-es Documentán (*Új Művészet*, 2017. október)
- „Ecce corpus”: del cuerpo del artista hacia la obra de arte total. *Lejana*, 2017, 151-157. Online: <http://ojs.elte.hu/index.php/lejana/article/view/169/140>
- A szöveges múzeum, avagy győzelem a halál fölött

2017-ben megjelent tavalyi munkák:

- Gondolatok a cellában. Horacio Zabala: Mapping the Monochrome. *Új Művészet*, 2017. január-február. 57-59.
- „Este papel es una cárcel: papeles que capturan.” In: Santos—Balázs-Piri (ed.): *América, tierra de utopías*. Budapest: Eötvös, 2017. pp. 277-282. (ISBN 978-963-284-932-4)